

Asia: VN/17727/2022

Lausuntopyyntö selvityksestä - Tuomioistuinlaitoksen koulutusjärjestelmän kehittyminen : Selvitys tuomioistuinlain vaikutuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Tulisiko tuomioistuinharjoittelun nimellä tunnettu harjoittelumahdollisuus laajentaa kattamaan myös muut oikeudenhoidon toimijat? Jos, niin missä harjoittelu tulisi voida suorittaa? Mikä harjoittelun kesto tulisi olla?

Tuomioistuinharjoittelusta ei tulisi tehdä liian sirpalemaista, vaan sen tulisi tähdätä nimenomaan niiden taitojen hankkimiseen, mitkä ovat tärkeitä tuomioistuintyössä. Nykyinen harjoittelumalli, jossa harjoittelun voi suorittaa kahdessa eri tuomioistuimessa on riittävän kattava.

2. Tulisiko tuomioistuinharjoittelijoiden valintamenettelyä tehostaa? Jos, niin miten?

Tuomioistuinharjoittelu on tuomioistuimen näkökulmasta yksi tärkeä väylä löytää tuomarin tehtäviin sopivia henkilöitä. Hakumenettelyssä tulisi antaa riittävä painoarvo myös hakijoiden soveltuvuudelle tuomioistuintehtäviin. Tuomarin tehtävä on moneen muuhun lakimiestehtävään nähden erityislaatuinen ja siinä vaaditaan ennen muuta vankkaa laintuntemusta, oikeudellista ajattelukykyä, ratkaisuntekokykyä, vastuuntuntoa, laajaa yhteiskunnan ja elämän ymmärrystä sekä aikaan saavuutta ja paineen sietokykyä. Nämä ominaisuudet tai niiden puute eivät useinkaan näy kuin vasta käytännön tuomioistuintyössä. Jollakin keinoin pitäisi kuitenkin hakijoiden soveltuvuutta tuomariksi voida punnita ennen valintaa nykyistä paremmin. Näin mahdollistuisi myös parhaiten tuomioistuintyöhön soveltuvien hakijoiden valinta harjoitteluun, johon on rajallinen määrä paikkoja. Tosin nykyisinkin ainakin Helsingin hallinto-oikeuden kokemuksen mukaan käräjänotaarit ovat olleet hyviä työntekijöitä.

3. Tulisiko asessoreiden valinta siirtää esivalintakoetta lukuun ottamatta tuomarinkoulutuslautakunnalta tuomioistuimille? Jos, niin miksi?

Kysymys on vaikea. Aessorivalinnassa ei tulisi painottaa yksinomaan tuomioistuimessa hankittua kokemusta. Valinnan siirtäminen tuomioistuimille voisi johtaa tähän. Aessorikoulutuksen tulisi olla myös toimiva väylä harjaantua tuomariksi niille, joilla on taustalla muuta lakimieskokemusta kuin tuomioistuinkokemusta. Tulisi siis pystyä löytämään kyvykkäitä asessoreja laajemminkin. Toisaalta, kuten edellä on kohdassa 2 tuomiositueinharjoittelijoidenkin osalta jo todettu, tuomarintehtävässä vaadittavat ominaisuudet eivät välttämättä näy yksinomaan arvosanoista tai edes muissa tehtävissä hankitusta lakimieskokemuksestaan. Painoarvoa pitäisi panna enemmän soveltuvuudelle tehtävään. Sitä voidaan arvioida tuomioistuimessa hankitun työkokemuksen tai muun

työkokemuksen perusteella suoriutumisarvioilla. Mahdollisesti oikeudellista oivaltamiskykyä, ratkaisuntekokykyä, aikaansaavuutta ja muita tarvittavia ominaisuuksia voitaisiin varteenotettavimpien hakijoiden kesken arvioida myös soveltuvuustestillä. Näin voitaisiin saada parhaiten tehtävään sopivia asessoreja ja myös välttää virherekrytointeja ja tilannetta, että tuomarikoulutettu ei tulisikaan myöhemmin valituksi tuomariksi. Nähdäkseni asessorien valintamenettely voisi jatkossakin olla tuomarikoulutuslautakunnassa, mutta kriteerejä tulisi painottaa alkupisteytyksenkin osalta enemmän soveltuvuutta tuomarin tehtävään painottaviksi.

4. Tulisiko tuomioistuinten esittelijöiden nykyistä tehtävänkuvaa tai kelpoisuusvaatimuksia muuttaa? Jos, niin miten?

Hallinto-oikeudessa lainopillisen koulutuksen saaneiden hallinto-oikeuden esittelijöiden lisäksi toimii myös notaariesittelijöitä, joiden kelpoisuusvaatimuksena on muu soveltuva korkeakoulututkinto. Heissä on todella hyviä esittelijöitä, joiden työura ei kuitenkaan voi palkkauksellisesti kehittyä notaarin tehtävästä ylös päin. Olisi mahdollista harkita, että hallinto-oikeuden esittelijän kelpoisuusvaatimus voisi olla nykyisen lainopillisen tutkinnon lisäksi myös muu soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

5. Olisiko käräjäoikeuksien virkarakennetta tai kärjänotaarien toimenkuvaa tarpeen tarkistaa siten, että käräjäoikeuksissa kärjänotaarit tai muut nuoremmat lainoppineet voisivat avustaa tuomareita asioiden valmistelussa?

-

6. Onko teillä muuta lausuttavaa?

Aessorikoulutuksen nykyinen teoriakoulutus on ollut yleisesti ottaen oikein hyvä. Hallinto-oikeuden asessoreilta on kuitenkin tullut säännönmukaisesti palautetta siitä, että siihen tulisi sisällyttää nykyistä enemmän hallintotuomioistuimille soveltuvaa koulutusta.

Aessorikoulutuksen osalta tulisi harkita myös siihen sisältyvää mahdollisuutta suorittaa osa harjoittelusta toisessa tuomioistuimessa. Toisaalta harjoittelun pituuttakin voisi räätälöidä sen mukaan, mikä on asessorin aikaisempi työkokemus. Tosin kolme vuotta on yhdessäkin tuomioistuimessa lyhyt aika hankkia monipuolista tuomarikokemusta eri asiaryhmissä, ainakin jos aikaisempaa tuomioistuinkokemusta ei ole. Toisaalta tuomarin tehtävässä toimimiselle on eduksi jos on kokemusta esimerkiksi eri tuomioistuinlinjoilta. Tuomarikoulutetun arvokaan ei kytkeydy tiettyyn tuomioistuinlinjaan riippumatta siitä, missä se on hankittu. Edelleen tulisi harkita asessorin palkkauksen nostamista esimerkiksi harjoittelun loppupäässä alemman palkkausluokan tuomarin viran tasolle, jolloin välttäisi siltä ilmiöltä, että asessorit hakeutuvat määräaikaisiin tuomarin tehtäviin kesken harjoittelujakson palkkauksellisista syistä. Toisaalta asessorin tehtävä pitäisi tehdä houkuttelevaksi niillekin, jotka jo ovat ehtineet hankkia kokemusta määräaikaisissa tuomarin tehtävissä paremmalla palkkaustasolla. Yleisesti ottaen aessorikoulutuksesta tulisi muodostua pääväylä tuomariksi viimeistään siinä vaiheessa, kun tuomareiden tarve virkojen täyttämisen myötä nykyisestä tilanteesta vähenee. Koulutus antaa tehtävään ainakin hallinto-oikeudessa monipuolisemman pohjan, mitä toimiminen esimerkiksi ma. tuomarina tiettyssä asiaryhmässä. Lisäksi teoriakoulutus on erittäin korkeatasoinen. Teoriakoulutuksen osalta tulisi arvioida sitäkin, voisiko koulutuksen avata ainakin osin myös muille kuin asessorin tehtävissä toimiville.

Pitkäranta Ann-Mari
Helsingin hallinto-oikeus